

Relat de l'Àgora del C4 amb el Conseller de Cultura Santi Vila

El proppassat dijous dia 4 de maig de 2017 va tenir lloc l'Àgora del Consell Català de Comunicació Científica (C4) amb el llavors conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Santi Vila, al Museu Blau – Museu de les Ciències Naturals de Barcelona.

El president del C4, Tomàs Molina, va donar la benvinguda al conseller i va presentar a grans trets la seva trajectòria política com a conseller de Territori i Sostenibilitat i alcalde de Figueres, tot destacant la seva “visió transversal”. Molina va presentar el C4 i les àgore celebrades fins ara, i va incidir en el fet que sempre ha sorgit la idea de la cultura. Va plantejar que a la definició de cultura del diccionari la ciència hi és present, però, en canvi, no sempre sembla que la ciència sigui present en la cultura. Al web del Departament de Cultura, per exemple, no hi surt la ciència. El C4 vol reivindicar que cultura i ciència no van separades.

Anna Omedes, directora del Consorci del Museu de Ciències Naturals de Barcelona, va donar la benvinguda al conseller, vicepresident del Consorci del Museu de Ciències Naturals de Barcelona, i als membres del C4 i va presentar breument el Museu i les seves diferents seus al Jardí Botànic i els edificis històrics de la Ciutadella.

Santi Vila, després d'agrair el C4 i el Museu per convidar-lo a l'Àgora, recordant la cita “tot allò que no és natura és cultura”, va exposar que la definició de cultura marca l'orientació de les polítiques culturals. Per al conseller, aquestes polítiques tenen dues grans carpetes, una vinculada a la gestió de l'herència, del patrimoni material i immaterial; i una altra vinculada a la creació i a la innovació. Les dues carpetes han d'estar relacionades, i el signe dels diferents governs, progressista o conservador, caracteritza sovint el pes que té cadascuna d'elles. Vila va recordar el seu passat com a professor d'Història de la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona i la seva relació amb la ciència: coneix la recerca des de les humanitats o les ciències socials i com a conseller de Territori i Sostenibilitat

va gestionar temes d'arquitectura i paisatge i va impulsar la primera llei sobre mitigació del canvi climàtic a tot l'Estat. Va recordar que gestionava un departament de Cultura “molt endreçat” però també molt més petit que el de Territori, amb uns pressupostos molt més ajustats.

Jaume Estruch, secretari del C4, va exposar el concepte de tercera cultura, un moviment sorgit a Califòrnia de la mà de l'editor John Brockman, on la ciència està integrada en la cultura humanística, amb exemples de novel·les com ara *Solar o Dissabte*, de l'anglès Ian McEwan amb la ciència com a territori de la trama. Estruch va animar a intentar aquesta integració en el sentit de la tercera cultura.

A continuació, diversos membres del C4 van exposar a l'Àgora el seu punt de vista sobre la relació entre ciència i cultura. Per a Neus Sallés, professora de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona i tècnica de l'AGAUR, la cultura s'ha d'impregnar amb el mètode científic, imprescindible per lluitar contra les pseudociències. D'altra banda, cal potenciar el foment de la dona des de l'àmbit de la cultura.

L'emprenedor Jesús Purroy va parlar del relativisme cultural i de l'equiparació que existeix, en els debats, entre l'opció científica i les altres opcions. “Quan hi ha diferents opcions, la científica sempre està desfavorida, perquè les altres opcions solen ser més atractives”, va afirmar Purroy.

Tomàs Molina va copsar el fet que avui la cultura inclou tecnologia i ciència, no només el concepte més tradicional.

Rosina Malagrida, d'IrsiCaixa, va explicar que des de la Comissió Europea existeix preocupació pel distanciament entre la ciència i la ciutadania, s'han impulsat iniciatives RRI (*Responsible Research and Innovation*). Malagrida va afirmar que “no és suficient que la gent entengui la ciència, cal moure's des d'un model deficitari cap a un model on ens trobem ciutadans i científics compartint responsabilitats”.

Xavier Bellés, de l'Institut de Biologia Evolutiva (IBE-CSIC-UPF), es va mostrar sorprès que encara sigui necessari defensar que la ciència és cultura. "Per entendre el món cal cultura científica. La necessitem per poder formar-nos una opinió". Bellés planteja que qui ha de promoure-la és precisament el Departament de Cultura.

Luis Ángel Fernández Hermana, del Laboratorio de Redes Sociales e Innovación del Citilab, va recordar que aquesta dissertació té molts anys, i que no hi ha un "viatge d'anada i tornada". No sempre les entitats amb reputació han de resoldre el problema, però sí han de tenir sensors per resoldre el que passa a la societat. Per a Fernández Hermana és fonamental poder captar quines són les millors iniciatives.

El conseller va mostrar la seva profunda preocupació pel relativisme cultural i la *postveritat*. Per a Vila, amb una aproximació clàssica i ortodoxa, el compromís amb la raó il·lustrada continua vigent. Ara bé, "l'Administració té capacitat per afrontar-ho?", planteja Vila, qui va recordar el llibre *El desconcert de l'Educació* on Salvador Cardús planteja que l'Administració ha perdut el monopoli de l'educació. El ciutadà rep informació des d'espais molt diferents. Ha canviat el paper dels mitjans de comunicació. El conseller va explicar que la gent jove fuig de la "cultura administrada" i que existeix una preocupació política per veure com es pot tornar a empoderar els ciutadans, una política que es podria reforçar amb més recursos. Ciutadans més cultes i educats, amb més sensibilitat. "Ara tenim ciutadans més informats que mai, però no més solvents."

Tomàs Molina va conduir l'Àgora cap al debat sobre el concepte de patrimoni, sovint associat a l'herència del passat, tot i que també n'hi ha de científic i natural.

Jaume Perarnau, director del Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya (MNATEC), va remarcar que cada vegada es posa més en valor aquest patrimoni científic i tècnic, especialment quan deixa de ser contemporani. Per a Perarnau, hem de reivindicar que no hi hagi diferència entre ciències i lletres, ja que es tracta d'un patrimoni global.

Ricard Guerrero, professor emèrit de la Universitat de Barcelona i director acadèmic del Barcelona Knowledge Hub de l'Academia Europaea, va destacar, en aquest sentit, que Catalunya és un dels territoris de tot el món amb més coneixement del seu patrimoni natural, pel que fa a les seves plantes i animals, i des de fa més temps. Un coneixement que només comparable amb el que en tenen d'aquesta matèria a Massachusetts.

El conseller Vila va recordar que quan es va posar sobre la taula la possibilitat de clonació humana, a partir del cas de l'ovella Dolly, tothom parlava dels límits de la clonació. Però uns anys abans, un gran artista com Dalí, preguntat per

Òscar Tusquets poc abans de la seva mort sobre si acceptaria ser clonat, va respondre "Sí, si conserven la memòria de l'original". Vila va remarcar amb aquest exemple la importància del coneixement científic en qualsevol debat amb dimensió moral i ètica. Actualment la biomedicina ens desborda i hem d'empoderar en cultura els ciutadans. "Som conscients de la història d'èxit en els últims 40 anys?" va plantejar Vila. Només parlant d'esperança de vida, a Catalunya viuen 2.000 persones amb més de 100 anys d'edat.

Teresa Capell, professora de la Universitat de Lleida, va reivindicar la importància de les opinions científicament correctes enfront de les políticament correctes. Especialment en els camps controvertits com ara els transgènics, on les opinions políticament correctes condicionen molt els debats.

Cristina Ribas, presidenta de l'Associació Catalana de Comunicació Científica, va recordar que fa una setmana va tenir lloc la marxa per la ciència i es va centrar en el debat sobre la relació entre ciència i política. Per a Ribas, el ciutadà té esperit crític, i molt, però no en el sentit que ens agradaria. "Les elits científiques tenen una mica de culpa, per haver actuat en contra dels interessos de la gent. S'està castigant un cert deix de les elits que no han fet les coses bé. Els polítics utilitzen els científics per donar suport a les seves decisions, fins i tot en sentits oposats segons el seu signe, però la ciència no és una veritat absoluta. Hi ha d'haver marge per a la política, però no d'esquenes a l'evidència científica."

El conseller Vila va fer una reflexió sobre els populismes. Per al conseller, quan triomfen acostuma a haver-hi un context de recessió econòmica. El populisme arrela en els sectors socials més susceptibles i vulnerables a incorporar receptaris. "Apareixen uns ogres externs i interns, enemics imprecisos, elits financeres i polítiques. Si, a més, els partits tradicionals no assumeixen crítiques i estan immersos en casos de corrupció el populisme està servit", afirma Vila. El conseller està d'acord en el fet que no es poden donar valors iguals a totes les opinions diferents, independentment del seu origen. Però, planteja, "com es pot combatre l'avenç del populisme?". "Normalment, quan ha passat la recessió econòmica el populisme es modera i, si no, la mateixa ciutadania l'elimina. Què podem fer? Crear un ecosistema ric en contrapoders on l'administració pública sigui garantia d'informació fiable."

Jaume Estruch va fer palesa la baixa participació a la marxa per la ciència. Tant a Washington (150.000) com a Barcelona i Madrid (uns pocs centenars). Per a Estruch "aquesta és la percepció social de la importància de la ciència, responsable, en part, de la seva crisi".

Luis Ángel Fernández Hermana afirma que estem a l'adolescència de l'era digital. Abans de culpabilitzar s'ha de buscar l'objectivitat perquè els casos particulars que justifiquen les culpabilitzacions es dissolguin.

Tomàs Molina va posar sobre la taula la percepció que tenen alguns museus científics i tecnològics de no jugar en les mateixes condicions que els museus més tradicionals de l'àmbit cultural.

El conseller va explicar que hi ha canvis importants en aquest sentit. Els museus són prescriptors de cultura en els ciutadans, i tot això està canviant. Han de ser referents culturals, molt més enllà dels objectius fundacionals de "tenir cura de les seves col·leccions". S'està actualitzant el pla de museus per a aquest estiu, atès que el sistema actual ja es considera antic. El MNATEC, per exemple, ha de ser referent de tota una xarxa de museus. L'empoderament econòmic tindrà a veure amb el pressupost del Departament i de la capacitat de trobar *partenariat* privat. Vila també va insistir en la importància de no donar el mateix valor a totes les opinions, especialment quan es tracta de decisions que requereixen coneixement tècnic i científic.

Ricard Guerrero va recordar la iniciativa de l'exconseller de Cultura Joan Guitart en crear la Comissió per a l'Estímul de la Cultura Científica, l'any 1989, fruit de la qual va néixer la declaració programàtica "La ciència és cultura", amb un seguit d'accions com l'edició d'una col·lecció de llibres -com el llibre *Passejades per la Barcelona Científica* de Mercè Piqueras-, conferències de científics de renom internacional, exposicions i trobades.

En breus intervencions, Mercè Piqueras va completar l'exposició de Guerrero sobre les accions de la Comissió per a l'Estímul de la Cultura Científica; Cristina Junyent, de la Fundació Ciència en Societat, va reivindicar la integració de la cultura científica en activitats culturals com, per exemple, les exposicions recents sobre Lull o Ramon Casas, on no es va parlar dels seus vessants científics, i va demanar al conseller que revisessin la participació de la Generalitat al Museu de Ciències Naturals en referència a allò que al seu dia es va presentar a la ciutadania; i Rosina Malagrida va explicar que anem cap a un model de co-creació en ciència, on els diferents col·lectius participin, compartint responsabilitat.

El conseller va concloure l'Àgora tot explicant què està fent el Departament per afavorir la cultura científica: iniciatives que s'han traduït en activitats concretes com ara recerques, exposicions o catàlegs; la regeneració de la xarxa de museus; i l'activació de consells consultius de cultura al territori que l'assessoren dos cops l'any. Per últim, Santi Vila va valorar molt positivament la possibilitat d'incorporar un espai consultiu en cultura científica, va prendre nota de tots el plantejaments i va agrair el format de l'Àgora.

Resum d'iniciatives proposades al Conseller Vila pel C4

1. Reivindicar el concepte de cultura recollit al diccionari, conjunt de les coneixences literàries, històriques, científiques o de qualsevol altra mena que hom posseeix com a fruit de l'estudi, de les lectures, de viatges, d'experiència, etc.
2. Al Departament de Cultura reivindicar que no hi ha d'haver diferència entre patrimoni de "ciències o lletres" i que s'ha de tenir també més cura a identificar i protegir patrimoni natural i científicotècnic.
3. Dotar els museus nacionals de Ciència i Tecnologia amb els mateixos atributs que la resta de museus nacionals. Recomanem també lligar d'alguna manera els museus nacionals amb els de ciència i tecnologia, amb programes i activitats que els puguin relacionar.
4. Recuperar un consell assessor de la Cultura Científica que sigui transversal entre els productors de ciència, els comunicadors de la ciència i els consumidors entesos com a agents culturals. Seria també una bona manera de relacionar literatura/art/patrimoni/tecnologia/ciència.